

O čem mě poučil “Večer chval”

Odjakživa mám slabost pro bergamasky. Freejazzové klastry mě neberou a atonalitu snáším jen ve velmi omezené míře. Kaji se za to jako za známku i po desetiletích muzicírování nevytříbeného hudebního vkusu. Proto mě občas dostane i žánr nazývaný “meditativní hudba”, nad nímž skuteční hudební estéti leda tak pokrčí nosem. Ještě nepochybně o stupínek pokleslejší je onen křesťanský žánr nazývaný “rytmické písně s kytarou”, což je název velmi zavádějící: rytmického je na nich pramálo, většinou jde o jakousi folkovou recitaci o verších nestejně délky; ta kytara tam většinou bývá, i když na produkci, o níž chci pohovořit, nejvíce oddřela klávesistka.

Ale vlastně nechci vůbec hovořit o té hudbě; ona mi jen poskytla příležitost, abych si v klidu sedl a měl možnost trochu sledovat své pocity a pokusit se rekonstruovat své pocity dávné, v letech kdy jsem byl stejně “starý” jako ta mládež v presbytáři a odhadnout také pocity jejich.

Při takovýchhle “večerech chval” je vlastně všechno velmi “krásné”. Mládež zbožně přidušenými hlasy, jež přesto prozrazují určité ztajené nadšení, prospěvuje na stále stejné kadencovité nápěvy bez sebemenší hudební invence “krásné” a romanticky exaltované texty, kde se to hemží “Pánem” a “králem” a paláci a hostinami a komnatami a všemožnými dalšími povznesenými slovy.¹ A NENÍ to směšné protože ... protože to všichni prožívají a není v tom ani stopa samolibosti. Jistě není sebemenší problém se k tomu všemu postavit s intelektuálním odstupem, jenže ... pak nic nepochopíme. A pak – já rád ty bergamasky...

Takže jsem na tu hru přistoupil a začal se vcítovat. Nebylo si při tom těžké vybavit vlastní mládí a své osobní mystické začátky. A vskutku takové pojmy jako ony uvedené – Pán a král, nemohou v mladé roztoužené duši nezarezonovat. Člověk se na prahu adolescence poprvé dostává do skutečného kontaktu se zcela vnějším světem, mimo svou osobu a zároveň si nově uvědomuje svoji jedinečnou identitu. Z tohoto uvědomění vzniká jakási závrať – co jsem oproti světu, který je tak nezměrný a tak složitý? Jeho složitost je takřka až nesnesitelná. A když se nyní nabídne pojem, který je univerzální, kterým lze všechno shrnout a mít před sebou jako (oslovitelný) protějšek, duše mladého pozemšťana po něm dychtivě sáhne. Jaká úleva a jaké blaho oddat se někomu nebo něčemu, co nás nekonečně přesahuje, a přitom není nijak mnohostranně nepochopitelné, něčemu, co na prostou, ale silnou touhu mladého člověka odpovídá “ve stejné tónině”. Zatím ještě nejistá duše mladého člověka je tím nesmírně posílena. Sklon k mystickým zážitkům je tedy zcela přirozený, a vlastně nejen v mladém věku; později jenom člověk má před sebou ještě jiné cesty a jiné možnosti, nicméně i v pozdějších letech mu zůstává tato “mladistvá” cesta otevřená.

Tady by vlastně mohla úvaha skončit. “Večery chval” se však neodehrávají ve vzduchoprázdnu, ale většinou na půdě nějaké církve, a to člověka nutí myslet ještě o krůček dál, vidět jaksí “za roh”. Jak se z těchto horoucích mládenečků a dívek stávají za jedno, dvě desetiletí pedantští a protivní církevníci (což je minimálně na statistické úrovni nepopíratelný fakt)? Tady se ovšem budu muset oddat hypotetické spekulaci, poněvadž neznáme duši ani jediného druhého člověka. Ale budiž, představují si to asi takto:

Dříve nebo později dojde takovému roztouženému mládenci, že není na celém světě jediný, kdo podobně věci prožívá. Může k němu třeba i přijít někdo, kdo formuluje své zážitky podobně a kdo je již členem nějaké zavedené církve, a často přímo s nabídkou či výzvou: Prožíváš-li toto, patříš přirozeně k nám, vždyť my to prožíváme stejně.

Nemá cenu se na tomto místě pohoršovat nad nelogičností takového apelu. Rozumová analýza nám

¹ O možnosti používání takových titulů ve skutečně křesťanském smyslu pojednal neopakovatelně svého času prof. Jan Heller. Viz Heller, Jan:

jistě řekne, že i když máme rádi českou hymnu, nemusíme se proto dát k Dělnické straně a záliba v červené barvě nás nemusí přivést do řad komunistů. Mladý člověk, jenž žije tím, co prožívá, je však dalek jakéhokoli takového rozumování.

Na výzvu je možné zareagovat různě, ale všechny postoje jsou nejspíše nuance následujících třech možností: 1. Je-li nám osoba vyzývající nás k takovému kroku sympatická, pak většinou o ničem příliš neuvažujeme a následující ji staneme se i my členy příslušné církevní organizace. 2. Jestliže s danou osobou zcela neharmonujeme, může se situace vyvinout dvěma způsoby: 2a. I přes nesouhlas svého vnitřního já se dáme přesvědčit “logičností” její argumentace a přijmeme i my danou církevní strukturu za svou, nebo 2b. za svou osobu spojení s příslušnou strukturou odmítneme. Z uvedených variant skrývá největší nebezpečí právě možnost 2a. Při ní totiž spojujeme své původní ryzí prožívání s něčím, co k němu nepatří, a otevíráme dveře k postupnému nahrazování autority vlastního mystického zážitku autoritou nevlastní, heteronomní, autoritou církevní. Právě tohoto mechanismu církve mohutně využívají (chci věřit, že nevědomky) k získávání oddaných a “poslušných” stoupenců. Skoro by se řeklo, že čím silnější je prvotní impuls a zážitek teokratické svrchovanosti Pána, tím efektivněji může být zneužit záměnou svého předmětu k budování sektářské vnitrocírkevní “poslušnosti”; markantní je to především u katolické církve a některých evangelikálních sekt.

Jinou, a ještě povážlivější otázkou ovšem je, jak vůbec může k něčemu takovému dojít. Jak je vůbec možné, že lidé, kteří mají, nebo aspoň kdysi měli ke svému jednání čisté, idealistické a ryze osobní motivy, zcela opustí své vize a věnují se budování bezobsažných církevních struktur, struktur již bez další vazby na původní mystickou inspiraci. A jaké je to rozčarování pro všechny, kdo stojí vně! Lidé přicházejí a chtějí po církvi Boha, protože Toho a jen Toho potřebují. Chápu tedy dokonce církev v tom smyslu, jak si to sama přeje, jako *institutum salutis*. Církev jim však Boha nabídnout nemůže, neboť ho nemá.² Vnucuje jim proto místo něho sama sebe – své tradice, zvyky, kostely a ceremonie; své faráře, vikáře, evangelisty, arcibiskupy a theologické guru a s nimi i spoustu předsudků, úzkostí a pověr, místo toho, aby jim poctivě odpověděla, že Boha mohou nalézt přímo u svých dveří (Apoc 3,20; srv. i velice rozšířenou legendu, tradovanou snad už pražským rabbi Löwem a o rabbím Icikovi z Krakova a pokladu na pražském mostě). Jedině tak by dostala své úloze “institutu spásy”, jedině tehdy by byla theopompem uvádějícím do mystéria křesťanství. Ale – nechopte se moci, když vám ji lidé sami vnucují; nezačněte si hrát na mudrce, když vám všichni visí na rtech!

Myslím, že je třeba, aby to už naplno zaznělo: Není proti Bohu, kdo se snaží klepnout přes prsty církev/ve. Domnívám se, že by bylo nejlépe, kdyby to udělali sami “věřící”. (Není to moc dobré jméno. To jméno nám vnutili faráři, aby odlišili své věrné následovníky, od jiných, kteří třeba více myslí a méně “věří”. Lépe by bylo mluvit o křesťanech.) Bylo by načase, aby křesťané (podpoření třeba nějakým vlastním mystickým zážitkem) začali chápat církev jako svou servisní organizaci, nebo – ještě lépe – jakožto své “zájmové sdružení”, v němž jsou oni sami jediným jeho nositelem a subjektem. Tedy namísto toho, aby se neustále více či méně snažili odpovídat na požadavky a napomínání ze strany církevních struktur, sami jim zadávali úkoly. Proč to lidé zatím ve větší míře nedělají? Těžká otázka. Myslím si, že je to zčásti proto, že jim chybí jistota v sobě, jistota opřená třeba o autoritu vnitřního prožívání, mystického zážitku. Namísto aby *věděli*, co chtějí, protože svého Pána alespoň zdálky již zahlédli a tuší, kam se mají vydat, aby ho následovali, čekají, že jim někdo řekne, co mají udělat. Budou čekat marně. Tedy ne na příkazy; vždycky se rád najde někdo, kdo lidem zavelí a uspokojí si tak svůj vůdčí komplex, ale na naplnění. Snad, abychom tedy začali citovat Mt 23?

2 Nebetyčnou drzostí je tvrzení, že církev disponuje a může udělit (při biřmování) Ducha svatého.